

Рисунок 1. Динаміка подання заявок на сорти рослин, 2020–2023 рр.

кліматичних умовах України та будуть включені до Реєстру сортів без проведення кваліфікаційної експертизи, а саме з відсутністю інформації про поведінку сортів в умовах нашої держави та є ризиком щодо вибору сортименту з визначеними

господарсько-цінними ознаками сорту, що може вплинути на отримання запланованого урожаю відповідної якості.

Ключові слова: державна реєстрація, сортовивчення, сорт.

УДК 633.352.1; 633.367

СМУЛЬСЬКА І. В. *, ДАНОК Ю. С., РУДЕНКО О. А., МИХАЙЛИК С. М.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Горіхуватський шлях, 15, м. Київ, Україна

*email: ivanna1973@i.ua

КОРМОВА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ РОСЛИН ГОРОШКУ ПОСІВНОГО (*VICIA SATIVA* L.) ТА ЛЮПИНУ ВУЗЬКОЛИСТОГО (*LUPINUS ANGUSTIFOLIUS* L.)

Кормові трави – це сільськогосподарські культури, що здатні формувати значний врожай надземної маси, яку використовують у якості зеленого корму, сировини для отримання сіна, сінажу, силосу, кормів штучного сушіння тощо.

У структурі кормової площі вони займають 50–60%. Бобові трави відрізняються великим вмістом білку і здатністю фіксувати азот у ґрунті.

Горошок посівний – найпоширеніша однорічна бобова культура, яка займає найбільші площі. Вирощують її у лісостеповій та поліській зонах України та країнах Балтії у чистому вигляді та в сумішках на зелений корм. Значне поширення горошку посівного ярого пояснюється її високою кормовою цінністю, різноманітним використанням (на зелений корм, сіно, зерно, силос), малою вибагливістю до родючості ґрунтів та коротким вегетаційним періодом, що дає змогу вирощувати її в зайнятих парах. За кормовою цінністю горошок не поступається багаторічним бобовим травам: 100 кг її повітряно-сухої маси відповідає 46 корм. од. і містить 123 г перетравного протеїну на кожну кормову одиницю. Проте і насіння горошку є цінним концентрованим білковим кормом для птиці, а як борошно і дерть – для великої рогатої худоби та свиней. Горошок посівний належить до високопродуктивних кормових культур,

багатий легкозасвоюваними поживними речовинами та біологічно повноцінним білком, бо містить усі незамінні амінокислоти. Зерно горошку за вмістом незамінних амінокислот не поступається сої культурній і використовується для виробництва комбикормів.

Люпин – цінна бобова культура, універсального використання: на зелений корм, силос, зернофураж і як сидерат. У багатьох країнах світу низка видів люпину має також харчове, фармацевтичне і косметичне застосування. Переваги люпину, як культури на зелене добриво, визначаються його високою азотофіксуючою здатністю. Люпин використовується також у медицині, фармакології, квітникарстві, лісівництві, як корм при розведенні риби.

В Україні вирощують три види однорічного люпину: жовтий, білий і вузьколистий або синій, та один вид багаторічного люпину. За обсягами вирощування переважають сорти жовтого та білого кормового люпину, а також люпину вузьколистого. Люпин вузьколистий є найменш вибагливим до тепла. Його насіння проростає за температури 2–4°C, а сходи витримують заморозки до мінус 6–8°C. Люпин білий є більш вимогливим до тепла, насіння його проростає за температури 4–6°C, а сходи витримують зниження температури до мінус

3–4°C. Люпин жовтий займає проміжне положення за вимогливістю до тепла між синім та білим. Проте, всі види люпину є світлолюбними рослинами. На початок вегетації рослини люпину ростуть повільно і посіви швидко заростають бур'янами. Всі види люпинів вимогливі до вологи, особливо від фази бутонізації до зав'язування бобів. Транспіраційний коефіцієнт становить 600–700, залежно від виду люпину. Під час проростання насіння люпин поглинає в 2–3 рази більше води, ніж насіння зернових культур. Серед зернових бобових культур люпин є найменш вимогливим до ґрунтів, та у свою чергу здатний засвоювати важкорозчинні мінеральні сполуки із ґрунту та має найвищу азотфіксуючу здатність.

У 2023 році кваліфікаційну експертизу сортів горошку посівного ярого та люпину вузьколистого на придатність до поширення в Україні (ПСП) в межах ґрунтово-кліматичних зон Лісостепу та Полісся у пунктах досліджень Українського інституту експертизи сортів рослин (далі – УІЕСР) проводили відповідно до «Методики проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні (Загальна частина)» та «Методики проведення експертизи сортів рослин групи технічних та кормових на придатність до поширення в Україні». Оцінку якісних показників за вмістом сирого протеїну здійснювали за «Методикою проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Методи визначення показників якості продукції рослинництва». Статистичну обробку даних проведено методом описової статистики.

За результатами експертизи даних сортів зроблено характеристику господарсько-цінних ознак.

Об'єктами досліджень були сорти горошку посівного ярого – 'Ворскла', 'Нітро', 'Оазис', 'Пірит' та люпину вузьколистого 'Ілдіго', які проходили експертизу на придатність до поширення (ПСП) і за результатами польових досліджень, запропоновані до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі – Реєстр сортів).

Господарські показники сорту 'Ворскла': урожайність сухої речовини в зоні Лісостепу складає 5,65 т/га, у зоні Полісся – 5,86 т/га, залістяність у зоні Лісостепу – 60,7% у зоні Полісся – 56,1%.

Сорт має високий вміст сирого протеїну в зоні Лісостепу – 22,2% та в зоні Полісся – 22,7%.

Господарські показники сорту 'Оазис': урожайність сухої речовини в зоні Лісостепу складає 5,69 т/га, у зоні Полісся – 5,94 т/га, залістяність у зоні Лісостепу – 60,7% у зоні Полісся – 57%. Сорт має високий вміст сирого протеїну в зоні Лісостепу – 22,0% та в зоні Полісся – 22,8%.

Господарські показники сорту 'Нітро': урожайність сухої речовини в зоні Полісся – 5,80 т/га, залістяність – 53,4%. Сорт має високий вміст сирого протеїну в зоні Полісся – 22,2%.

Господарські показники сорту 'Пірит': урожайність сухої речовини в зоні Полісся – 6,35 т/га, залістяність – 53,5%. Сорт має високий вміст сирого протеїну в зоні Полісся 23,9%.

Господарські показники сорту люпину вузьколистого 'Ілдіго': урожайність сухої речовини в зоні Лісостепу – 7,16 т/га, Полісся – 6,26 т/га, залістяність – 53–66,4%. Сорт має середній вміст сирого протеїну в сухій речовині в зоні Лісостепу – 18,8%, Полісся – 18,6%.

Нові сорти горошку посівного ярого та люпину вузьколистого є відмінними, однорідними та стабільними, зокрема, мають високий генетичний потенціал продуктивності і господарської цінності. Нині їх сортова політика базується в основному на вітчизняному сортименті.

За результатами досліджень встановлено, що сорти горошку посівного ярого 'Ворскла' і 'Оазис' рекомендовані до Реєстру сортів у зонах Лісостепу та Полісся, сорти 'Нітро', 'Пірит' – у зоні Полісся. Сорт люпину вузьколистого 'Ілдіго' рекомендовано до Реєстру сортів у зонах Лісостепу та Полісся. Напрямок використання – кормовий. Найкращі показники якості за вмістом сирого протеїну отримано в зоні Полісся.

Реєстр сортів на 2024 рік нараховує 33 сорти горошку посівного. З них 33 сорти вітчизняної селекції (78,8% від загальної кількості сортів горошку посівного), 10 сортів люпину вузьколистого з них 1 сорт (10%) – іноземної селекції та 9 (90%) – вітчизняної селекції.

Ключові слова: горошок посівний ярий, люпин, кваліфікаційна експертиза, урожайність сухої речовини.